

Současný vývoj zákonitě vyvolává nutnost zabývat se otázkami perspektiv bezpečnostní situace, vojenství a obranných systémů, včetně provádění operací na podporu míru. Tradiční konflikt se stává stále méně pravděpodobným. Obtížně se rodí strategie obrany vlastního území jako tvorba zcela nového způsobu zasazení ozbrojených sil. Narůstající urbanizace na evropském válečnickém poli pravděpodobně znemožní vyhýbat se při vedení operací zastavěným prostorům. Jaká jsou jejich specifika, jaké faktory působí na bojovou a nebojovou činnost během operací v zastavěném prostoru, jaká jsou současná širší bezpečnostní rizika, jež mají vliv na formování naší bezpečnostní politiky a ovlivňují i postoje obyvatelstva, jehož spolupráce při operacích v zastavěném prostoru je nutná, o tom všem pojednává následující příspěvek, který volně navazuje na článek Operace vedené v zastavěných prostorech z VR 4/2003 od téhož autora.

Po rozpadu bipolárního světa se výrazně změnila bezpečnostní rizika světa, regionu i států. Povahu, rozsah a lokalizaci bezpečnostních rizik začaly určovat nové podmínky a možnosti jejich vzniku a šíření. Objevily se nové faktory ovlivňování světového vývoje. Svět se začal otevřeněji globalizovat, rozšíření demokracie i do mezinárodních vztahů otevřelo prostor pro pluralitu. Současně se zvedla dosud bipolaritou kontrolovaná vlna nacionalistických hnutí. Suverenita států, zejména malých, není schopna držet krok s tendencí ke globalizaci i regionalizaci a dokáže se jen obtížně vyrovnávat s vlnami imigrací a mezinárodního terorismu.

Bipolární světový latentní konflikt balancující na hranici soutěžení o převahu vojenských i ekonomických sil kontroloval, deformoval a zadržoval řadu procesů provázejících přechod od průmyslové k informační civilizaci. V globalizujícím se světě tento proces prudce akceleroval. Obnažil tak otevřenou krizi hodnot na přelomu dvou civilizací: průmyslové a informační, otevřel cestu rychle dostupným informacím na celé planetě. Přinesl vědecké objevy a jejich technické aplikace, usnadnil jejich dostupnost nejen státům, ale i iniciátorům nových bezpečnostních rizik, mnohdy i na úrovni malých agresivních skupin či dokonce jednotlivců.

Žijeme v nejisté době

Existuje mnoho rizik globálního, evropského či státního rozsahu, jež je možno již dnes identifikovat nebo předpokládat. Lze je členit na rizika civilizační (jako je kupříkladu devaluace tradičních hodnot chování lidstva a setrvávání na kultu násilí), ekonomická rizika (např. nerovnoměrnost ekonomického vývoje a jeho prohlubování), rizika vojenská a vojensko-politická (k nimž řadíme např. přeceňování vojenských nástrojů bezpečnosti, militarizace regionů a používání této síly v mezinárodních vztazích), rizika životního prostředí a světových zdrojů (mezi něž patří např. poruchy v čerpání a distribuci surovinových a potravinových zdrojů, velké energetické a průmyslové havárie aj.), rizika lidských a společenských vztahů (jako jsou etnické čistky, deportace obyvatel, zneužití hromadných sdělovacích prostředků aj.) a rizika růstu kriminality (např. aktivity mezinárodního organizovaného zločinu, drogy a narkomanie, podpora kultury násilí).

Zvláštní pozornost je nyní věnována těm rizikům a hrozbám, které souvisejí s vývojem mezinárodní politiky a vývojem vojenství. Hrozbu z tohoto hlediska představují státy, seskupení a organizace, pro něž je hlavním záměrem potlačování základních lidských práv a uplatňování násilí vůbec, vyúsťující až ve válku prostřednictvím prosazování negativních zájmů, a to etnických, religiozních, ekonomických, sociálních aj. Tyto hrozby se násobí tam, kde jsou zmíněné síly vyzbrojeny zbraněmi hromadného ničení. Podobně je tomu i s terorismem, zvláště je-li spojen s nedemokratickými a nestabilními politickými režimy.

I přes snižující se počet lokálních konfliktů existují podmínky a podněty k tomu, aby některé dřívější znovu propukly nebo byly vyvolávány nové. Příčinou jsou dva paralelně probíhající procesy: nerovnoměrnost světového vývoje, prohlubující se diferenciaci, determinovaná i globalizací, kdy se na jedné straně integrují hospodářsky rozvinuté státy, koncentruje se moc a zvyšuje životní úroveň, na druhé pak dochází k úpadku, nastolování autokratických režimů, neschopných efektivního ekonomického rozvoje.

Nelze přehlédnout další bezpečnostní rizika, jakými jsou průmyslové, technické a vojenské havárie, živelní pohromy, epidemie, ekologické kolapsy, klimatické změny, úbytek lesů, pitné vody, kdy např. v určitém období hrozí kvůli nedostatku vody i válečné konflikty. Na druhé straně nelze přehlížet ani nebezpečí nekontrolovaného rozvoje vědy (např. v jaderné fyzice, genetice, lékařství, biologii, informatice apod.).

Pro analýzu bezpečnostních rizik má klíčový význam, že se dále zdokonalují dosud známé zbraňové systémy (nejrůznější typy raket, letadel, modernizace tanků, bojových vozidel pěchoty i ručních zbraní ad.). Technologický rozvoj vytváří základ i pro výrobu a použití zbraní nových.

Bezpečnostní šance světa je v hodnotově pozitivním zajištění posilování globálního řízení, zvláště co se týče integrace států a zvýšení významu nadnárodních organizací, a ve společném řešení nejvážnějších bezpečnostních rizik.

Pro zahraniční politiku České republiky to znamená nejen být členy NATO a usilovat o členství v Evropské unii (EU), ale hrát v nich rovnoprávnou roli, to jest nejen plnit jejich rozhodnutí, jako tomu bylo ve Varšavské smlouvě a RVHP. Aliance a EU musí mít zájem na svém rozšíření nejen proto, že si to přeje řada středo- a východoevropských zemí, ale měl by to být i jejich sebezáchovný zájem, jinak se mohou ocitnout v izolaci.

Formování bezpečnostní politiky

Bezpečnostní politiku tvoří zahraniční politika v oblasti bezpečnosti státu, obranná a vojenská politika státu, relativně samostatně pak politika vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku. Jde o souhrnnou kategorii zahrnující bezpečnost, obranu a ochranu státu, je soustavou politických cílů a prostředků k zajištění bezpečnosti, obrany a ochrany státu a občanů včetně všech aktivit vedoucích k realizaci této bezpečnostní politiky.

Formování bezpečnosti a obrany je prostřednictvím konkrétního zadání ve formě bezpečnostní politiky a strategie, závislé na analýze bezpečnostních rizik a ohrožení, na cílech Severoatlantické aliance a rodící se evropské obrany.

Pokud jde o bezpečnostní rizika, tato jsou v České republice shodná s riziky NATO a stále více i s EU, s nimiž je i společně sdílí.

V poslední době se výrazně zvyšuje intenzita jednání směřujících k výstavbě evropské bezpečnostní a obranné struktury na bázi Evropské unie (EU), což spolu s dynamikou vývoje

na vojensko-politické scéně i vnitřního vývoje Aliance, nepochybně vyvolalo potřebu reflexe v aktualizaci bezpečnostní a vojenské strategie ČR.

Současný dynamický a dramatický vývoj evropské bezpečnostní struktury, například zrušení ZEU (Západoevropské unie), budování vojenských struktur EU (Evropské unie), řešení vztahů EU a NATO, posílení poslání OBSE (Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě) apod., se v současnosti stává základním problémem. To zákonitě vyvolává nutnost zabývat se otázkami perspektivy vývoje bezpečnostní situace, vojenství a obranných systémů, včetně provádění operací na podporu míru (PSO – peace support operations).

Nová evropská armáda v rámci EU se teprve tvoří. Obtížně se rodí strategie obrany vlastního území jako tvorba zcela nového způsobu nasazení ozbrojených sil.

Avšak ani za těchto složitých podmínek však stát a jeho složky nic nezbavuje odpovědnosti přijmout relativně samostatná rozhodnutí, a to jak v oblasti zahraničněpolitické, obrany, armády i vnitřní bezpečnosti.

Politické faktory

Za posledních deset let jsou to důvody politické, které mají za následek prudké změny v rozvoji vojenských sil. Určující změny v mezinárodní bezpečnostní situaci, vyplývající ze změn rovnováhy sil v Evropě a ve světě jsou odpovědné za to, že „tradiční konflikt“ se stává méně pravděpodobným. V současnosti žádný stát nebo organizace nejsou vojensky schopny vést samostatně úspěšnou operaci proti územím členských států NATO nebo jejich silám rozvinutým na rozsáhlém prostoru. Přirozeně pak narůstá mezinárodní ochota podílet se na vojenských operacích pro udržení míru (PK – peace-keeping) nebo jeho vynucení (PE – peace enforcement) i operacích na podporu míru (PSO – peace support operations).

Je pravděpodobné, že v roce 2020 budou více než dvě třetiny světové populace žít v zastavěných prostorech. V celé jedné třetině, zvláště např. ve střední Evropě, jsou zastavěné prostory více a více nahuštěny mnohamilionovým obyvatelstvem. Města se liší především podobou, stupni modernizace a hustotě obyvatelstva. Lze proto odpovědně říct, že zastavěné prostory vytvářejí ovlivňující faktory pro vedení bojových operací.

Pro AČR z toho jednoznačně vyplývá, že její jednotky a útvarů budou muset vést více a více operací právě v urbanizovaném prostoru, za různých specifických okolností a spekter násilí. Tíha vojenských operací bude zaměřena na urbanizované prostory (politická, kulturní a ekonomická střediska, křižovatky důležitých komunikací, železničních tratí, stanic a vodních cest, letišť atd.), které jsou převážně rozmístěny v zastavěných prostorech. Zvláště v případech neregulárních (nerovných, asymetrických) konfliktů půjde o jiné „abstraktní“ střediska zájmů, totiž získání přízně místního obyvatelstva.

Jak již bylo konstatováno, současné konflikty se ve větší míře vyznačují neregulérním, nepravidelným nepřítelem. Polní řády a vojenské předpisy pro vedení bojové činnosti (operací) s takovýmto nepřítelem se v tomto směru stále rozvíjejí. V současnosti často používaný pojem „mírové operace“, v sobě zahrnuje přípravu a rozvoj vojenských sil na úrovni jednotek a útvarů tedy na nižších stupních. Mírové operace mohou v některých situacích v plné míře nahradit bojové operace. Jde o přechodné, dočasné období, kdy ve formě bojových akcí bude snahou pokračovat v operaci a dosáhnout původního cíle, kterým bylo seriózní urovnání vzájemných vztahů znepřátelených stran. Hlavní myšlenkou proto bude ujasnění si politických a vojenských cílů předem.

Operace vedené na různých stupních velení se mohou lišit dočasně a místně na úrovni sil, míře a intenzitě, čímž se stává obtížná jejich kontrola. Toto je jedna z důležitých podmínek, proč je při prvotním konfliktu nutné **definovat přesně politický a vojenský konečný cíl**. Velitel na operačním stupni musí být schopen vždy odhadnout, jak může provést splnění konečného cíle. O celkové situaci musí v pravý čas informovat politicko-strategický stupeň.

Pro AČR je nezbytná mezinárodní spolupráce, ne jenom pokračovat v politické a veřejné podpoře případných operací, ale také proto, že v současnosti není schopna aktivně a samostatně vést operaci v rozsáhlém urbanizovaném prostoru. Společné, spojené operace prosazují zvláštní odpovědnost a kladou důraz na harmonizaci, jako například organizaci, výstroj, výzbroj, vybavení, vzdělání a výcvik. Narůstá důležitost interoperability a standardizace spolupůsobících sil a prostředků.

Specifická charakteristika zastavěných prostorů, kromě jiného, zahrnuje v oblastech vedení konfliktu (bojové činnosti) přítomnost mnohých podpůrných mezinárodních organizací a agentur působících vedle sebe, činností při kterých narůstá význam civilní a vojenské spolupráce (CIMIC - Civil and Military Cooperation).

Požadavek včasné a pečlivé součinnosti (spolupráce) vojsk a všech organizací působících současně na bojišti zabezpečuje, že vojenské operace jsou předem zbavovány nežádoucích účinků záporného působení místního obyvatelstva při realizaci cílů operace. Tato spolupráce nebývá vždy optimální a proto musí velitele dělat vše, aby se podstatně zlepšila. Na plynulý chod operací v zastavěném prostoru bude mít velký vliv také národní (regionální) administrativní infrastruktura.

Vojenské faktory

Především zbraňové systémy, kterými jsou vyzbrojeny jednotky a útvary Aliance, jsou rozhodujícím faktorem v oboustranných konfliktech. I když Aliance automaticky využívá současných technologických výhod vedení operací v zastavěných prostorech, setkává se s celou řadou zvláštních úkolů při jejich realizaci. Především musí velení stát o politickou a společenskou podporu, což znamená věnovat více úsilí vyhnout se nadbytečným ztrátám, lidskému utrpení a průvodním škodám na majetku. Bude nutné zcela omezit šance nepřítel, aby dosáhl svých, předem stanovených cílů. Operace, které povede nepřítel, budou zpravidla neregulérně vedené proti všem pravidlům, i když nepřítel si toho bude vědom.

Operace, vedené proti neregulérnímu nepříteli, budou charakterizovány jako bojové operace. V první řadě se nepřítel bude snažit negovat naši technologickou převahu (letectvo, vrtulníky, těžkou mechanizovanou techniku, moderní zbraňové systémy apod.) a pokusí se vtáhnout nás do bojové činnosti v zastavěném prostoru, kde právě tyto technologické přednosti ztrácí na efektivitě a účinnosti.

Bude narůstat snaha nepřítel získat výhody od přítomného místního obyvatelstva, kde jako příklad poslouží využívání vysoce kvalitní techniky (spojovacího zařízení a vybavení) z místního civilního trhu, využívání důmyslných technologií (internetu) apod., čímž se naše technologická výhoda na bojišti bude postupně snižovat.

Vedení bojových operací (obránných i útočných) v zastavěných prostorech se bude silněji a komplexněji týkat mezinárodního měřítka. Omezený prostor pro manévry a pozorování, kde působí většinou malé jednotky za přítomnosti civilního obyvatelstva, jejich majetku a kultur-

ního bohatství. Zde platí závažné úmluvy a dohody, humanitární zákony pro vedení ozbrojeného konfliktu, které činí tento způsob vedení operací (bojů) výjimečným.

Současná doktrína útočných operací a platné předpisy (v operačních souvislostech) preferují vyhýbání se zastavěným prostorům. Překotně narůstající urbanizace na středoevropském válcíšti však bude tuto variantu v taktických podmínkách znemožňovat. I nadále bude uplatňován fenomén „vyprázdňení bojiště pro manévr“.

O mnoho snadněji budou probíhat mírové operace v urbanizovaných prostorech v případech, kdy s mírovými operacemi budou souhlasit místní administrativy a svářící se strany. Jde především o lepší podmínky působení lidského zpravodajství (HUMINT - human intelligence), kde prostřednictvím místního obyvatelstva lze získávat přesné informace o zastavěném prostoru a důležitých přítomných reálných faktorech, které často velmi zásadně mohou ovlivnit další činnost taktických bojových uskupení bojujících v zastavěném prostoru. V mírových operacích se souhlasem nebo bez něj bude rozhodující, aby byla zachována politická a společenská podpora.

Prudké změny v náladách obyvatelstva, politické a společenské podpory, může závažným způsobem prudce změnit výsledek relativně i malého incidentu, jak to bylo v případě známé operace vedené USA v Mogadišu.

Jiný charakter budou mít operace nižší intenzity (například humanitární operace), které budou soustředěny převážně v zastavěných prostorech. Rizika násilných operací jsou zde nižší, nicméně dokonalé rozestavení vojenských jednotek musí poskytovat podmínky pro působení této mise ochranu, tím eliminovat možnost znepřátelených sil (frakcí), které by se snažily narušovat humanitární misi. V takovýchto případech musí jednotky reagovat s extrémní opatrností, aby nebyla narušena politická a společenská podpora mise, a tím i její pokračování.

Úsilí AČR, především vedení operací v zastavěném prostoru tak, jak je vedly v nedávné době ruské jednotky v Grozném (Čečensko), není cílem jednotek armády ČR.

Současná koncepce je určována dosavadními operačními aktivitami v rozličných mírových operacích a misích. Tyto operace, kterých se účastní jednotky AČR, mají být nebo mnohé jsou vedeny v zastavěném nebo podobném prostředí. Rizika těchto konfliktů jsou vystupňována do vyšších úrovní, skutečně však půjde jen o jedinou, a to pro jednotku nebo jednotlivce. Toto musí být bráno na zřetel již v době, kdy budou jednotky cvičeny a vybavovány do mise. Pro jednotky a jednotlivce rozlišení mezi rozsáhlým a nižším konfliktem není důležité.

Faktory ovlivňující bojové operace v zastavěném prostoru

V dalším budu popisovat operace v zastavěných prostorech během bojových a mírových operací. Protože se organizační základ AČR opírá o bojové možnosti, budou nejprve řešeny bojové operace a hlavní faktory, které je ovlivňují. Úloha různých bojových jednotek při budoucích možných bojových operacích v zastavěných prostorech bude tedy popsána v souvislosti s těmito faktory. Podobně, ve stejné souvislosti, bude rozebrána úloha různých jednotek při mírových operacích.

Pomocí faktorů ovlivňujících bojové operace poskytuje tato část článku celkovou představu o prostředí, ve kterém se vedou bojové operace v prostorech měst a městských aglomerací.

Bojiště ve městě má velké množství dimenzí. V kosmu jsou družice pro spojení, zdroj informací a určování polohy. Ze vzdušného prostoru je zemský povrch sledován a jsou shro-

mažďovány a přenášeny zprávy a informace o nejdůležitějších cílech a prostorech soustředění zbraní a zbraňových systémů. Vzdušný prostor je také využíván k tomu, aby se všechny druhy řízené a naprogramované munice dostaly ke svým cílům. V neposlední řadě vzdušný prostor využívají bojové a dopravní letouny, bojové vrtulníky s osádkami, dálkově řízené průzkumné letouny a bezpilotní prostředky.

Jednotky a útvary AČR musí být schopny vést bojovou činnost (operaci) na třech úrovních. Za prvé působí jednotky nad úrovní terénu (střechy a horní patra domů, administrativních budov apod.). Za druhé na úrovni terénu postupují vozidla a jednotky, nasednuté, sesednuté nebo pěší (v domech, mezi domy, budovami na ulicích, parcích, stadionech atd.). A konečně pěší jednotky, které působí pod úrovní terénu (podzemní dráha, parkoviště, kanalizace, sklepení budov atd.). Ohrožení ze vzdušného prostoru, které vychází ze třetí dimenze lze považovat za „čtvrtou úroveň“.

Bojové operace v zastavěných prostorech mají nepřetržitý charakter. Mohou pokračovat i za tmy nebo špatné viditelnosti s použitím přístrojů pro noční vidění a prostředků zvyšujících přehled o situaci. Důležité je rychlé vyhodnocování vzdušné situace a vedení účinné protivzdušné obrany.

Typické pro současné vedení války je co nejdříve podlomit vůli nepřítele bojovat. Avšak bojová operace vedená v zastavěném prostoru je vedena dlouhodobě. Právě dlouhodobost těchto druhů operací může mít negativní vliv na média, a tím i na veřejné mínění. Kromě toho velký počet ztrát v řadách vlastních sil a stále přítomných místních obyvatel, vede také ke snížení podpory operace tohoto druhu.

Jak již bylo vzpomenuto, předpokládá se, že do roku 2020 bude žít v městských oblastech více než dvě třetiny světové populace. Především v bezprostřední blízkosti moří a v oblastech, které jsou známy jako oblasti delt řek. Právě ekonomické, kulturní, náboženské a politické činnosti jsou více a více soustřeďovány do těchto prostorů. Urbanizované prostory také zahrnují hustou síť infrastruktury tvořenou důležitými silnicemi, železnicemi, veřejnými sítěmi (elektrina, plyn, vytápění, voda atd.), sdělovacími prostředky (telefon, noviny, rádio, televize aj.), atd. To znamená, že urbanizované prostory (zastavěné plochy) často představují důležitou součást logistických řetězců, protože velkoměsta a města jsou často křižovatkami pro přepravu zboží všeho druhu. Kromě toho, urbanizovaná plocha obsahuje zvláštní infrastrukturu, jako například letiště, u pobřežních velkoměst lze nalézt velké přístavní komplexy, početné vodní kanály a jiná zvláštní zařízení infrastruktury. Takováto místa pravděpodobně pokryjí rozlohou obrovské plochy.

Struktura prostoru, použité stavební materiály, hustota budov a rozsah urbanizace se enormně různí. V západním světě jde obvykle o hustě zastavěné staroměstské centrum, obklopené dobře uspořádanými prostornějšími sídlišti s nižšími budovami, než jaká jsou v centru. Používaným materiálem je obvykle beton, cihla, kov a sklo. Také se projevuje tendence rozšiřujících se velkoměst, požířt okolní vesnice a tak vlastně hraničit s jinými velkoměsty. Výsledkem jsou celé oblasti urbanizace, například Randstadt v Nizozemí nebo Ruhrgebiet v Německu.

V bývalých sovětských republikách je obvykle docela moderní hustě zastavěné centrum obklopené obytnými oblastmi, ve kterých jsou domy v podstatě blízko u sebe. Naproti tomu v tzv. třetím světě jde často o neuspořádané „slumové“ oblasti, kde není naprosto žádná kontrola stavebních činností. Použitým materiálem jsou cihly, dřevo, vlnitý plech, pálená hlína, rašelina a dokonce rákos. Lidé se v důsledku chudoby na venkově většinou stahují do měst. To je také důvodem nekontrolovaného růstu podobných měst v těchto oblastech.

Zeměpisná poloha těchto zemí hraje důležitou úlohu. Především v kopcovitém nebo horském terénu jsou města budována obvykle v údolích. V těchto případech prakticky není žádný prostor pro jejich rozšiřování - zastavěná plocha je kompaktní. Z toho vyplývá, že prostor pro manévry, obejítí takového prostoru, je velmi omezen.

Urbanizovaný prostor neskýtá otevřené nebo dobře připravené bojiště. Naopak, budovy způsobují, že je toto bojiště přeplněné (zablokované), vytvářející pouze krátké úseky pro pozorování a krátké úseky palby. Na druhé straně však budovy poskytují výborné možnosti krytí a utajení. Tato skutečnost nesmírně ztěžuje velení větším jednotkám a uskupením což znamená, že menší jednotky budou muset často vést bojovou činnost víceméně samostatně. Nejasnost a nedostatek podrobných informací zvyšuje potřebu jejich získávání, především při plánování a před bezprostředním zahájením bojové činnosti. Bude-li přehled o situaci nedostatečný, vzroste nebezpečí ztrát ve vlastních řadách a to často způsobených i vlastními silami. V důsledku toho bude nutné přijímat mimořádná opatření jak procedurální, tak technická. V neposlední řadě, budovy nežádoucím způsobem ovlivní vysílací a přijímací dosah rádiových zařízení a navigačních systémů (např. GPS - Global Positioning System).

Důsledky:

- ☐ mobilita živé síly a techniky je vážně omezena, což je způsobeno zvláště ostřelováním a překážkami (předem připravenými a různými),
- ☐ dosah spojovacích prostředků je silně redukován „narušením přímé viditelnosti“ a všemi druhy „rušivých“ technických prostředků v prostoru,
- ☐ často mimořádně krátké úseky palby, spolu s nejasnostmi terénu, zvyšují nebezpečí ztrát ve vlastních řadách (požadavek mít dokonalý přehled o situaci se tedy na všech úrovních zvyšuje).

Současné zpravodajské jednotky se svým vybavením, jsou vhodné zejména k získávání informací z otevřeného bojiště. Budovy a stavební konstrukce v prostoru velmi ztěžují stanovení polohy, bojového složení, uskupení, možnosti a zranitelnost nepřítele pomocí stávajících prostředků. Jak již z předchozího mého článku (Charakteristika zastavěného prostoru ...) a uvedených faktorů vyplývá, sama urbanizovaná oblast nutně vyžaduje sběr zvláštních informací. To zahrnuje především informace o struktuře, velikosti a hustotě urbanizovaného prostoru, použitých stavebních materiálech, veřejných sítích, přítomnosti a typu chemického průmyslu, existenci kanalizace, šířkách silnic, možné přítomnosti místních obyvatel a jakýchkoliv předmětů kulturní hodnoty. Tento druh informací se vyžaduje před zahájením operace. Sběr informací tohoto druhu musí být zahájen včas a musí být veden dlouhodobě. Některé z těchto činností mohou provádět nasmlouvání partneři, kteří působí v zahraničí. Jiné informace lze získat ze specializovaných databází. Protože se mnoho z požadovaných informací vztahuje ke stavebnímu inženýrství, vzniká potřeba osob odpovídajícího vzdělání (např. ženijní důstojníci v činné službě), kterou bude nutné rozšířit o záložní důstojníky a důstojníky z úřadu pro budování tylových zařízení na bojišti a podobně jak je to v jiných státech Aliance.

Pohyblivost vozidel je výrazným způsobem nepříznivě ovlivněna budovami. Pohyb zabezpečujících a bojových vozidel podporujících činnost jednotek je omezen jen na dostupné komunikace, z čehož vyplývá že nemohou získávat rychlost a chybí prostor pro provádění manévru. Situace je ještě horší, pokud se musí vozidla přesunovat po ulicích plných suti, částečně zřícených budov a překážek. Ulice také omezují sektor, ve kterém je prováděna

palba. Krátké palebné vzdálenosti v kombinaci s omezenými možnostmi elevace a deklinace zbraňových systémů a některé typy munice znamenají, že působení a efektivnost těchto zbraňových systémů bojových vozidel je mnohem menší.

Účinnost palebné podpory dělostřelectvem a minomety je v urbanizovaném prostoru nepříznivě ovlivňována. Důsledkem jsou rozsáhlé úseky hluchého prostoru, což způsobují výškové budovy. Hluchý prostor, vznikající při dělostřelecké palbě pod nízkým úhlem, je značně větší, než hluchý prostor vznikající při palbě spodní skupinou úhlů z minometů. V tomto typu prostoru jsou tedy minomety účinnější. Nutnost zabránit vlastním zbytečným ztrátám na živé síle a škodám na technice vyžaduje vedení palby pouze na pečlivě zvolené cíle. Jednotky palebné podpory musí mít proto stejně dokonalý přehled o situaci, jaký mají bojové jednotky. Jako příklad lze uvést náhodné zasažení chemického závodu, které by mohlo mít obrovské následky. Z těchto důvodů musí používat dělostřelectvo a minomety takové druhy a typy munice, s nebo bez cílového navádění, které mohou být odpáleny přesně na cíl.

Přímou viditelnost (vizuální kontakt s cílem) nepříznivě ovlivňují výškové budovy, čímž je také omezeno poskytování palebné podpory pozemním silám pomocí vrtulníků a stíhacího letectva. Neexistuje-li přímá viditelnost cíle, může být účinně prováděna palebná podpora ze vzduchu jen v případech, že na zemi jsou pozorovatelné vybavení laserovými přístroji označující cíle a jsou-li použity vysoce dokonalé prostředky, jako například řízené střely s plochou dráhou letu.

Budovy, nepřehlednosti a velikosti zastavěného prostoru znemožňují fyzicky kontrolovat celý prostor. Proto jednotky budou nuceny soustředit se jenom na určité úseky a k monitorování zbývajících prostorů využívat technické prostředky.

Obecné důsledky

Struktura a podstata zastavěného prostoru bez ohledu na jeho velikost, hustotu budov a použitého materiálu, vždy omezuje činnost bojujících jednotek. Obecně řečeno, účinnost a možnosti soudobých mechanizovaných jednotek jsou sníženy. Obvykle jsou připravovány a budovány s cílem vést bojovou činnost, manévr, ne však v zastavěném prostoru.

Urbanizovaný prostor vytváří nevýhodné podmínky i pro jednotky zabezpečení a druhů vojsk. Především snížená pohyblivost brání zásobování a zdravotnickému odsunu, který bude nutné uskutečňovat v urbanizovaném prostoru v převážné většině pěšky. Poškozená technika, bojová vozidla v tomto prostoru, budou považována za ztracená alespoň dočasně. Možnosti použití stávajících logistických koncepcí, za takovýchto podmínek, musí být přehodnocovány.

Nemalým nebezpečím v zastavěných prostorech jsou obvykle podniky a průmyslová odvětví, která pokud by byla válkou zničena, mohou být pro lidi a životní prostředí nebezpečná. K těmto účelům musí mít velitelé k dispozici dostatek odborných znalostí (odborníky), pomocí nichž bude možné těmto nebezpečím čelit nebo je alespoň kontrolovat.

Kromě všech těchto nepříznivých skutečností v urbanizovaných prostorech, může operace příznivě ovlivnit využívání dostupných veřejně prospěšných služeb (technických vybavení), jestliže nejsou sabotovány nebo úmyslně poškozeny. Pokud by byly správně využity, mohly by pro vlastní síly znamenat velké výhody. Jako příklad lze uvést prostředky komunikace, místní média nebo zdroje pitné vody, pohonných hmot apod.

Od roku 1945 se odehrálo pouze několik ozbrojených konfliktů mezi dvěma nebo více pravidelnými silami. Nepochybně tedy byla většina konfliktů vedena mezi pravidelnými a nepravidelnými silami. Hlavní rozdíly mezi nimi, ve vztahu k vedení operací v zastavěných prostorech, jsou následující: **Pravidelné síly** tvoří mechanizované ozbrojené síly, organizované a vyzbrojené stejným způsobem jako síly Aliance. Část jejich výzbroje je novodobá. Novodobé zbraňové systémy jsou dostupné na mezinárodním zbrojním trhu, novou technologii lze kopírovat a použít ve zbraňových systémech. Je nutné kalkulovat s tím, že zastavěná plocha ovlivňuje výzbroj a výstroj pravidelných sil. Je tomu tak i s doktrínou, na které se operace zakládají. Může se měnit a zajisté nemusí být tím, co známe jako „ruskou doktrínu“.

Podle válečného humanitárního práva je AČR povinna se během svých operací vyhýbat ztrátám na civilním obyvatelstvu, a také zamezovat jakémukoli poškození civilních objektů, především národních, historických a religiálních památek. Přítomnost civilního obyvatelstva na bojišti nutí jednotky k tomu, aby použití síly bylo přiměřené. Jednotky musí být o chování k civilnímu obyvatelstvu důrazně poučeny. Studie, které jsou v současné době psány, pokud jde o psychologické operace (PSYOPS – psychological operations) a o civilní vojenskou spolupráci (CIMIC), vytvářejí základ pro tuto novou oblast odborných znalostí.

Nepravidelné síly je často obtížné identifikovat, obvykle působí v malých skupinách. Tyto skupiny používají běžné neortodoxní bojové metody, včetně akcí „hit-and-run“ (udeřit a zmizet) a partyzánských akcí. Zpravidla při provádění takových akcí lze jenom s obtížemi najít viníka, který porušuje válečná humanitární práva a tyto skupiny se necítí ani vázány je dodržovat. Často jsou orientovány na velmi citlivé vojenskopolitické cíle, jak vojenské, tak i civilní. Urbanizované prostory s velkou koncentrací obyvatelstva nabízejí ochranu a vhodný výchozí prostor pro operace. Vzhledem ke skutečnosti, že jednotlivci jsou prakticky nerozpoznatelní, mohou po provedení své činnosti zmizet mezi civilním obyvatelstvem. Nepravidelný nepřítel bude působit v prostoru bojové činnosti, inscenovat překvapivé útoky a nedopustí, aby byl vtažen do rozsáhlejšího střetu.

Pro vlastní jednotky (AČR) je postoj civilního obyvatelstva, pokud jde o nepravidelného nepřítele, velmi důležitý. Pozitivní postoj obyvatelstva k nepříteli mu dává více příležitosti provádět vlastní činnost, protože tak může spoléhat na ochranu a podporu ze strany obyvatelstva. Za takovýchto okolností bude pro něj snadnější zmizet mezi obyvatelstvem a bude mít nepřetržitý přísun zpráv a zajištěnou logistiku. Negativní postoj obyvatelstva zbaví „nepravidelného nepřítele“ ochrany a podpory. Tento druh informací je nutné mít k dispozici se značným časovým předstihem před jakoukoliv operací a mohl by být důležitým faktorem při konečném rozhodování o tom, zda v tomto prostředí provádět operaci či nikoliv.

Hlavním cílem nepravidelných sil je fyzické ničení. Zpravidla je jejich snahou podlomit vůli nepřítele bojovat. Nepřetržitě způsobují ztráty svému nepříteli, protahují konflikt, a pokud je to možné, dělají vše pro to, aby nebyly poutány. Tímto si udržují dostatečnou bojovou sílu a schopnost pokračovat ve své činnosti dlouhodobě. Působí-li sdělovací prostředky na veřejné mínění správným způsobem, může mít tato činnost napohled nízké úrovně, také závažné politické/strategické důsledky pro pravidelného nepřítele. Příkladem byly boje ve městě Groznyj.

Nepravidelné síly mohou být zčásti vyzbrojeny novodobými zbraněmi. Týká se to především přenosných protipěchotních, protitankových a protivzdušných zbraní (systémů). Nepravidelné síly mohou mít omezený přístup i k těžkým zbraním, jako jsou tanky a minomety (velké ráže).

V závislosti na finanční podpoře budou také ve velké míře používat improvizované zbraně, výbušniny a nástražné miny, vysoce výkonné pozorovací a spojovací prostředky.

I když AČR vychází z předpokladů, že operace jsou vedeny v konfliktech „symetrických“, je velmi pravděpodobné, že se při bojové činnosti v zastavěných prostorech střetne s nepravidelným nepřítelem. Typy ohrožení je možno shrnout následujícím způsobem (viz **tab.**).

	teroristé/zločinci	nepravidelné síly	pravidelné síly
<i>úroveň organizace</i>	jednoduchá, tajná	proměnlivá	komplexní, otevřená
<i>vojenská strategie</i>	vytvářet strach	narušit politickou moc	dohlížet nad prostorem
<i>výzbroj</i>	obvykle omezená, jednoduchá	obvykle lehké zbraně	konvenční
<i>podpora lidí</i>	minimální	proměnlivá	proměnlivá

Velmi závažným ohrožením je ohrožení ze vzduchu. Toto ohrožení zahrnuje široký výběr prostředků dopravy na cíl. V důsledku celosvětového šíření novodobých leteckých prostředků na jedné straně a relativní snadnosti, s jakou je možno si letecké prostředky osvojit, na druhé straně, může letecká síla v rukou pravidelných nebo nepravidelných sil působit tak, že může ničit politicko-strategické cíle vojenské operace.

Bojová činnost během operací v zastavěném prostoru

Účinnost a možnosti mechanizovaných jednotek při vedení boje novodobými zbraněmi jsou v zastavěném prostoru velmi omezeny. Budovy způsobují, že je možné vést pouze menší izolovanou (decentralizovanou) bojovou činnost zblízka, vedenou sesednutou pěchotou a přidělenými ženijními jednotkami, s podporou nebo bez podpory bojových vozidel, tanků a jiné palebné podpory. Při tomto druhu činnosti na nejnižším stupni musí být úkoly prováděny co možná nejsamostatněji. Musí zde také být dostatečně vysoký stupeň „schopnosti vydržet“. To znamená, že organické skupiny do nejnižšího stupně bude nutné transformovat dočasně do organizace jednotek adaptovaných k vedení tohoto typu bojové operace. Cílem manévrujících jednotek je podlomit vůli nepřítele bojovat. Metody používané ke zjištění, upoutání a úderu, se budou muset přizpůsobit tak, aby byly vhodné pro prostředí (terén), ve kterém se boj odehrává.

Při bojové operaci v městském prostředí budou boje probíhat na relativně malé ploše. Prostor rot se například omezuje pouze na několik bloků nebo jednu ulici. Tyto boje budou často vedeny v několika izolovaných postaveních zároveň. Místo, intenzitu a průběh těchto bojů není možno předem předpovědět. Jednotky musí být schopny operovat ve dne v noci. V důsledku boje zblízka je pravděpodobné, že bude docházet k rychlým změnám mezi různými způsoby boje. Jednotkám musí často pomoci zálohy. Složitost těchto bojů vyžaduje nepřetržitou a důkladnou koordinaci všech činností co do času, prostoru a cíle. Dalším komplikujícím faktorem je skutečnost, že často nebude možné rozpoznat nepřítele.

Bojová operace v zastavěném prostoru je operace velmi náročná pro živou sílu. Pokud to bude možné, je nutné vyhnout se boji do vyčerpání. Řešením může být alternativní manévrování.

To by mohlo zahrnovat:

- ☐ určení hlavního úsilí nepřítele a soustředění vhodného počtu prostředků na něj (s tím, že zbytek zastavěného prostoru bude sledován),
- ☐ úplnou izolaci nepřítele ovládnutím všech přístupových cest,
- ☐ vyřazení veřejných sítí z provozu (při dodržení omezení uložených zákonem války pokud je pravděpodobné, že by v důsledku toho trpělo civilní obyvatelstvo),
- ☐ spojení sdělovacích prostředků,
- ☐ vyhnutí se skutečnému boji z blízka po co nejdelší dobu tak, aby se plně využily přímé a nepřímé zbraně a jiné technologické prostředky,
- ☐ klamání nepřítele.

Úloha jednotlivých bojových uskupení při boji v zastavěném prostoru

V této části půjde o nastínění budoucí představy o úloze jednotek při operacích v zastavěném prostoru. Krátce se bude zabývat úlohou pozemní palebné podpory, protivzdušné obrany, vojenských vzdušných sil, jednotek zvláštního určení, ženijních jednotek a logistiky.

Mechanizované jednotky a aeromobilní pěchota (ne v organizaci AČR), které podporují ženijní jednotky, jsou hlavními aktéry bojových operací v zastavěných prostorech. Také při mírových operacích budou tyto jednotky obvykle představovat jádro rozmístěných jednotek. To znamená, že všechny pěší jednotky musí projít příslušným výcvikem. Armáda ČR má jen omezený počet takových jednotek. Při uvážení, že tyto jednotky mají již velký počet úkolů, nemůže být pochybnost o nové specializaci pro bojové operace v zastavěných prostorech [1].

Hlavním úkolem mechanizovaných jednotek v boji proti „pravidelnému“ nepříteli je bojovat proti živé síle. V zastavěných prostorech bude nutné vést boj z blízka. Jednotka by nicméně měla zůstat nasednuta, pokud to situace dovolí. V tomto ohledu bude obvykle rozhodujícím faktorem hustota budov v kombinaci s nepravidelnou činností nepřítele. V případě nutnosti – kvůli přítomnosti budov nebo kvůli nepříteli – budou muset jednotky provádět svou činnost sesednutý nebo pěšky.

Pohyb na bojišti (v zastavěném prostoru) budou ovlivňovat důležité vlastnosti pásových vozidel jako je manévrovací schopnost jednotlivého vozidla (otáčka) „na místě“, stoupavost a schopnost korby tanku nebo obrněného vozidla odolávat palbě ap. Obrněné vozidlo musí být schopno zajistit místní obranu, při přepravě musí poskytnout mechanizovaným jednotkám dostatečnou ochranu, ale musí být také schopno odolávat šrapnelům a ručním protitankovým granátům. Zbraňové systémy bojových vozidel musí zajistit účinnou podporu sesednutému mužstvu, pokud jde o boření zdí a bunkrů v případě vedení bojové činnosti proti nepříteli v opevněných bojových postaveních nebo ve stavbách podobných bunkrům. Jako výhodné se jeví kabiny pro osádky vybavit skládacími sedadly. Tak může být vozidlo použito jako „taxi na bojišti“ pro přepravu různého druhu materiálu a pro odsun raněných. *Obrněná vozidla jednotek bojové podpory*, působící spolu s pěšími jednotkami, by měla být vybavena podobně [2].

Při vedení útočných operací je nutné brát v úvahu poměry sil, které se odlišují od normy. Zkušenost ukázala, že pro dosažení požadovaného cíle musí být vytvořena dočasná převaha v daném místě. Velitelé proto při plánování a přípravě boje musí uvažovat o požadovaném poměru sil „útočník – obránce“ v zastavěném prostoru poměr 6-8 : 1. To znamená, že při útočné operaci je nutné pečlivě volit cíle a výsledné rozvinutí jednotek. U obranné bojové

činnosti je poměr sil relativně příznivý. Především je nemožné fyzicky obsadit celý zastavěný prostor. Z těchto důvodů bude nutné zvolit předem prostory, které musí zůstat nebo být podřízeny vlastnímu velení. Zůstávající zájmový prostor musí být sledován, takže vojska mohou, je-li to nutné, reagovat na jakékoli ohrožení na základě včasných a přesných informací.

Při operacích v zastavěných prostorech se mohou pěší nebo mechanizované jednotky, sesednuté nebo operující pěšky, ocitnout tváří v tváří nepřátelským tankům nebo obrněným vozidlům. Pro tuto možnost musí být vyzbrojeny protitankovými prostředky s účinností na krátké vzdálenosti. Nepostradatelná bude také minometná podpora. Pro svoji schopnost vést střelbu vrchní skupinou úhlů, může být nepřítel, který sesednul nebo bojuje pěšky, účinně vázán bojem v zastavěném prostoru. Pomocí munice s koncovým naváděním a „chytré“ (naprogramované) munice [3] mohou být tanky a obrněná vozidla (mezi budovami i za nimi), bojové úkryty, účinně zaměřeny a zničeny. Nepřítele, který se zakopal nebo vyhledal úkryt v budovách, lze velmi efektivně ničit pomocí minometů s municí pro opožděnou detonaci (zpožděné zapalovače).

Pro účinnější rozmístění mechanizovaných jednotek v městských prostorech je důležitý trvalý přehled o situaci. Z tohoto důvodu vzniká požadavek, aby tyto jednotky měly své vlastní průzkumné jednotky a prostředky. Rozpoznávání sil nepřítele na bojišti bude představovat mimořádné zvýšení počtů aktivních prvků. Příkladem je použití systémů a mikrosenzorů, které dohlédnou za kopce a rohy budov, napojení na vytvářený systém velení OTS (operačně taktický systém), technické prostředky pro vidění v noci a za nízké viditelnosti, individuální GPS (systém pro určování polohy na zemi, digitální pomocník vojáka a rádiová stanice a pro spojení, při jejichž použití má voják volné ruce) a tak podobně.

Mapa základního měřítká 1 : 50 000 dává bojujícím jednotkám na stupni rota, četa a skupina, podpůrným a logistickým příliš malou představu o skutečném zastavěném prostoru. Tyto stupně naopak potřebují velmi podrobné a často specializované informace. V současnosti jsou dostupné zdroje jako je internet, mapy pozemkových úřadů, turistické mapy a mapy různých měřítek. Zvážit bude nutné otázku jakým způsobem lze těmto jednotkám poskytnout dostatek požadovaných podrobných informací, především v pravý čas.

Odpovědí je program tzv. **digitalizace bojiště**. Tento program představuje aplikaci informačních technologií k získávání, výměně a včasnému použití digitální informace přizpůsobené potřebám uživatele, která mu umožní vytvořit jasnou a přesnou představu o trojrozměrném prostoru bojiště, nezbytnou pro plánování a plnění úkolů. Hlavními oblastmi výzkumu v této oblasti jsou telekomunikace a distribuce informací, moderní a interaktivní displeje a moderní senzory.

Digitalizace má umožnit:

- ☐ dokonalejší přehled o situaci,
- ☐ sdělení informací z bojiště,
- ☐ přesné určování polohy a navigaci,
- ☐ větší schopnosti předávat cíle,
- ☐ zvýšit odolnost velení, řízení a spojení a vojenského zpravodajství,
- ☐ snížení ztrát způsobených vlastní střelbou,
- ☐ zvýšenou účinnost plánování,
- ☐ dokonalejší synchronizaci sil a prostředků,
- ☐ zvýšenou účinnost řízení sil a prostředků,
- ☐ dokonalejší zjišťování a zaměřování cílů.

Dalším aspektem, který je nutné zvážit je, zda se připojit k americkému projektu „zviditelnění terénu“, nebo k podobným projektům v Evropě. Je nutné použít analýzy o možnostech ohrožení ke zmapování prostorů potencionálních úkolů AČR pro všechny stupně.

Jakmile jsou mechanizované nebo pěší jednotky sesednuty, nepřítelem donuceny k činnosti, dochází k boji z blízka. Při boji z blízka se používá velké množství malorážní munice, ruční (dýmové) granáty, protitankové zbraně a množství speciální ženijní munice. Článek by měl také dát podnět ke stanovení nebo uzpůsobení požadované výše zásob vzhledem k různým třídám materiálu. Jednotky služeb by se měly na tuto spotřebu připravit a zaručit dodávky.

Boj z blízka a nebezpečí akcí „hit-and-run“ (udeřit a zmizet) ze strany nepřítele, kladou na vojáka obrovské požadavky, jak fyzické, tak psychické. Kvůli nepřístupné povaze městského bojiště a stále přítomnému ohrožení ve smyslu času (24 hodin denně) a prostoru (360 stupňů), je voják pod nepřetržitým fyzickým a psychickým tlakem. Na všech stupních bude nutné udržovat zálohy, aby rychle zareagovaly na měnící se okolnosti a na požádání jednotkám zabezpečily dočasnou podporu nebo posílení. Tímto způsobem lze pomoci snížit riziko ztrát, vyplývajících z bojového stresu.

Operace vedené proti „nepravidelnému“ nepříteli jsou ve skutečnosti bojem zajišťovacích jednotek, mohly by zahrnovat bojové činnosti v zastavěných prostorech podobné bojovým činnostem proti „pravidelnému“ nepříteli. Nepředvídatelnost síly v relativně rozsáhlém prostoru znamená, že vlastní vojska musí být schopna vést decentralizovanou a nezávislou činnost na stupni rota a níže a věnovat velkou pozornost místní obraně. Spolupráce se ženijními jednotkami a podpora bojových vozidel, tanků a dělostřelectva, je nutná po celou dobu. Pro účinný boj proti tomuto typu nepřítele bude nutné používat nekonvenčních metod (zbraní a zbraňových systémů). Tyto taktiky a postupy bude nutné nově rozpracovat a časově aktualizovat. Nutností se stává vyřešení otázky rozsahu v jakém můžeme nebo budeme, možná my sami „neregulérní“ metody používat.

V jiných armádách využívají aeromobilní jednotky, které musí být také schopny obsadit a bránit zastavěný prostor nebo jeho část proti „pravidelnému“ nepříteli po omezenou dobu. Přitom provádějí tytéž úkoly víceméně stejným způsobem jako mechanizované jednotky, avšak bez podpory obrněných vozidel, tanků a dělostřelectva. Na druhé straně mají svou vlastní organicky přidělenou ženijní kapacitu v rámci organizace svých jednotek. Schopnost rozmístění samostatné aeromobilní jednotky je omezena ve smyslu logistiky.

Ke kompenzaci nedostatku podpory bude nutné vytvářet základny (plošiny) pro vrtulníky. Přítomnost budov a výškových konstrukcí by mohla omezit přímou viditelnost pro pozorování a zbraňové systémy těchto plošin. Možnosti těchto plošin jsou v zastavěných prostorech omezeny, ledaže by byla umožněna nepřímá „viditelnost“ pomocí speciálně vycvičených pozorovatelů nebo přístrojů určujících cíle. Toho lze dosáhnout pomocí munice s koncovým naváděním, odvozené od dřívější munice, která je dopravována na cíl pomocí laserových přístrojů k označení cílů.

Aeromobilní jednotky zpravidla vysazuje vrtulník. Příležitost k tomu, zvláště ve velkém měřítku, je obvykle v městském prostředí vážně omezena. Málo volných prostorů a spousta překážek (telefonní a elektrická vedení, nestejná výška staveb a konstrukcí apod.) obvykle nedovoluje vrtulníkům přistát. Kromě toho, přítomnost budov omezuje úhel přiblížení se vrtulníku. To znamená, že aeromobilní jednotka bude muset být vysazena mimo nebo na okraji zastavěného prostoru, přičemž nelze pak uplatnit významný prvek překvapení. Při

plánování a provedení rozsáhlého aeromobilního rozmístění bude proto nutné zastavěné prostory předem skrytě prohlédnout (rekognoskovat) a nalézt úseky terénu, které dovolí vrtulníkům přistát. Zpravidla půjde o náměstí, parky, stadiony, široké silnice, části dálnic a průmyslových ploch.

Z uvedených skutečností vyplývá, že nedostatek přiměřené podpory pro aeromobilní jednotky, omezená logistická podpora a nedostatek přistávacích ploch pro vrtulníky by mohly vést k závěru, že tyto jednotky jsou v zastavěném prostoru méně vhodné pro operace proti „pravidelnému“ nepříteli. Avšak pro svůj charakter, relativně větší živou sílu a zkušenosti (typem vedeného výcviku) z operací v hustě zakrytém terénu, jsou tyto jednotky s podporou obrněných jednotek anebo připravených plošin pro vrtulníky a s logistickou podporou vhodné k vedení tohoto typu bojové činnosti.

Nasazení aeromobilních jednotek lze také plánovat proti „nepravidelným“ nepřátelským silám. Omezení uvedená výše zde platí v plném rozsahu. Tyto jednotky by však také mohly být pověřeny odpovědností za bezpečnost prostoru. K plnění tohoto úkolu bude nutné přidělit obrněná vozidla, která by ji poskytovala dostatečnou ochranu.

Tanky – pro svou omezenou pohyblivost a omezené plné využití zbraňových systémů budou plnit pouze podpůrnou úlohu. Poskytují přímou palebnou podporu a ochranu malým jednotkám, provádějí průlom k získání palebné převahy. Jako nejúčinnější se jeví tříštivé trhavá munice využívaná hlavními zbraňovými systémy. Tankové jednotky musí být schopny provádět tuto podpůrnou úlohu i na nižších stupních. To znamená, že budou kladeny vyšší nároky při výcviku na jejich působení samostatně. Složitostí a nutností se jeví zajištění spojení mezi jednotlivými tanky a veliteli mechanizovaných sesednutých a pěších družstev (úderných skupin).

Má-li tank na tomto bojišti přežít, bude nutná jeho vnější ochrana sesednutých mechanizovaných a pěších jednotek. Kromě toho musí být tank vybaven prostředky pro svou vlastní ochranu. Kruhové pozorování z tanku pomocí periskopů, rotací věže a videokamery s možností rozšíření o speciální detekční prostředky zajistí, aby osádka byla včas varována před přítomností nepřítele, který by mohl tank ohrozit. Systémy, jako například dálkové ovládání zbraní s horizontálním účinkem (HEW - horizontal effect weapons), mohou potom toto ohrožení (na krátkou vzdálenost) eliminovat. Novodobé (pomocné) reaktivní pancíře a takzvané DAS systémy (defensive aid suites) proti protitankovým zbraním (na delší vzdálenost) jsou další možnosti. Dále je třeba zkoumat, zda by slabá místa tanku (např. pozorovací otvory) mohla být nějakým způsobem zesílena nebo vybavena pro takové zesílení, aniž by došlo k nepříjemnému zvýšení váhy.

Průzkum. Sama podstata zastavěného prostoru s sebou přináší zvýšenou potřebu informací. Vedle neustále se rozvíjejících, dokonalých, nezávislých detekčních vybaveních (např. bezpilotní dálkově ovládané prostředky apod.) existuje nadále potřeba průzkumných družstev (skupin) vybavených dokonalejšími prostředky k provádění průzkumných úkolů a získávání důležitých informací. V zastavěných prostorech je rozsah, ve kterém mohou průzkumné jednotky vést činnost na vozidlech, určen hustotou zástavby a na druhé straně také stupněm síly konfliktu. V tomto prostředí jsou současná průzkumná vozidla příliš zranitelná. Je tedy pravděpodobné, že průzkumné jednotky budou nuceny provádět činnost pěšky a musí být schopny samostatného průzkumu vybraných cílů. Kvůli způsobu organizace průzkumných jednotek (především jejich malý počet) by měly mít speciální pomůcky k provádění dálkového průzkumu velkých prostorů, se kterými mohou aktivně „prosakovat“ zastavěným

prostorem. Ve vyspělých armádách například využívají malé vzdušné dopravní prostředky (micro air vehicles), vybavené speciálním pozorovacím zařízením, které poskytuje informace v reálném čase.

Úkoly průzkumných jednotek při bojových operacích v zastavěných prostorech proti nepravidelnému, tak i pravidelnému nepříteli se shodují. Protože se nepřítel dokonale maskuje, hraje získávání zpráv, zvláště získávání zpráv z lidských zdrojů (HUMINT) důležitou roli v přípravě a provádění bojových operací.

Ženíjní jednotky. Operace v zastavěných prostorech vyžadují spolupráci a koordinaci s ženijními jednotkami. V jednotkách aeromobilní pěchoty jsou ženijní jednotky přidělené na stupni skupina. U mechanizovaných jednotek (u nás) nemají jednotky svou vlastní ženijní kapacitu. Proto jim bude nutné ženijní jednotky přidělit organicky nebo poskytnout od nadřízeného. Pro boj v zastavěném prostoru bude třeba vytvořit speciální ženijní jednotky pro rychlé vybudování nebo přesunutí míst hlavního úsilí pomocí málo dostupných ženijních prostředků (např. ženijními tanky).

Boj v zastavěných prostorech vyžaduje rozmístění jak *obrněných* [4], tak *stavebních* [5] *ženijních* jednotek. Oba druhy musí být schopné, pokud jde o infrastrukturu, svými speciálními prostředky k rychlému odstraňování překážek (mobilita) nebo budování překážek (opatření proti mobilitě), poskytovat ochranu a budovat ochranné stavby. To je prokazováno v nařízeních a rozkazech ženijních štábů na všech stupních, v účasti při průzkumu a provádění rozsáhlých speciálních ženijních činnostech směrem k nejnižšímu stupni.

Obrněné ženijní jednotky zabezpečují přímou podporu manévru formou činností vztahujících se k mobilitě, opatřením proti mobilitě a ochraně. V této souvislosti mobilita zahrnuje odstraňování sutí prostřednictvím ženijních tanků, vytváření průchodů, přesunování zátarasů, pokládání mostů, zjišťování a odstraňování min a jiných výbušnin. Pomocí přidělených jednotek pyrotechnické služby (vyhledávání a ničení výbušnin) také odstraňují nástrahy a zbytky munice. Zpřístupňují podzemní infrastrukturu pomocí vrtacích strojů nebo výbušnin k otevření kanalizace a jiných podzemních zařízení. Potápěči a všechny druhy flotačních prostředků se využívají k otevření vodních cest. Omezený prostor v zastavěné oblasti znamená, že těžkou techniku nelze využít v plném rozsahu. Opatření proti mobilitě jsou uskutečňována na základě plánu manévru. Začínají v hloubce, často před zastavěným prostorem, s cílem zatlačit nepřítele do obranného prostoru. V samotném zastavěném prostoru je se stejným cílem znemožněn přístup k silnicím, mostům, viaduktům, kanalizaci, vstupům do podzemí a vodním cestám.

Ochrana na počátku zahrnuje informace o výběru budov, které nabízejí nejlepší ochranu jako obranná postavení a použití maskování v zastavěném prostoru. Dále se jedná o bezpečnost v prostoru rozmístění zajištěním konkrétních nebezpečí, jako jsou například elektrické instalace, skladování a rozvody plynu, chemické sklady a sklady paliva, a vytvořením protipožárních pruhů. Tyto jednotky také opevňují budovy a postavení proti účinkům přímé a nepřímé palby.

Stavební ženijní jednotky podporují obrněné ženijní jednotky v těch úkolech, u kterých se vyžaduje mnohem těžší ženijní technika, kromě toho provádějí složitější úkoly. Starají se o umístění logistických zařízení, vytváření přístávacích míst pro vrtulníky spolu s nutnými zařízeními atd. K tomu bude často nutné opravovat stávající infrastrukturu. Známými jsou příklady opravy technické infrastruktury, např. dodávky vody a elektřiny. Těto kapacity je možno využít pro pomoc při přijímání uprchlíků a podporu všech činností CIMIC.

Při **útočných operacích** musí ženijní jednotky zajistit pohyblivost a manévr pěších jednotek. Jakmile sesednou mechanizované jednotky, budou ženijní jednotky také postupovat,

vést činnost, pěšky. Jejich hlavním úkolem bude prolomit zátarasy, zprůchodnit minová pole, zjišťovat a odstraňovat nástrahy a bránit nepříteli znovu obsazovat vyklizené domy nebo budovy. Důležitým faktorem budou specifické znalosti a bezpečnost při používání výbušniny při vstupu do budov. Ženíjní jednotky mají také obrněná vozidla, která mohou vytvářet průchody v minových polích a odstraňovat suť. Tato vozidla mohou být použita pouze tehdy, je-li celý prostor pod kontrolou vlastních jednotek. V případech, že budou muset ženíjní jednotky postupovat pěšky a v ohrožení, musí být vybaveny požadovanými přenosnými prostředky, které lze přenášet pokud možno jednotlivci. Kromě toho tyto osoby musí mít osobní výzbroj nutnou pro ochranu a vedení boje v tomto prostředí.

Při **obraných operacích** musí ženíjní jednotky zabráňovat pohybu a manévru nepřítele. Čas na přípravu, který je k dispozici, určuje rozsah jejich prací a druhu jejich provedení. Nicméně ženíjní jednotky spolu s mechanizovanými (pěšími) jednotkami budou dohlížet na obranu v zastavěných prostorech. Použití opevňovacích prostředků a materiálu z místních zdrojů je v tomto ohledu nezbytné. Spolu s ženíjnými jednotkami budou vytvářet mechanizované a pěší jednotky zátarasy (všeho druhu), minová pole, nástrahy, bojová postavení a bojové úkryty a znemožňovat přístup nepřítele k domům a jiným budovám. Mohou být zřízeny bezpečné komunikace a je-li možno, veřejná zařízení mohou být alespoň částečně nebo dočasně obnovena tak, že je budou moci využívat vlastní síly samy.

Palebná podpora. Důležitým znakem operací v zastavěných prostorech v souvislosti s palebnou podporou je krátká vzdálenost k vlastním jednotkám. Přítomnost vlastních jednotek a nutnost zabránit škodám, vyžaduje velkou přesnost dostupných prostředků pro ničení nepřátelských cílů. Aby bylo možno pozemním silám zajistit dostatečnou podporu, čas reakce musí být velmi krátký – od doby vyžádání palebné podpory do okamžiku provedení. To vyžaduje v zastavěném prostoru vyřešit otázky spojení mezi jednotkami palebné podpory a jednotkami na nejnižších stupních (družstvo, četa, rota, taktické bojové uskupení). Často bude vyžadována palebná podpora i náhodnými pozorovateli. Povaha terénu a jednotlivých cílů, od tanků a obrněných vozidel až po opevněná palebná postavení zřízená v budovách, bude vyžadovat, aby se palebné prostředky využívaly pro střelbu vrchní skupinu uhlů. Vyžadují-li to okolnosti, budou jednotky palebné podpory nuceny vést svou činnost v samotném zastavěném prostoru. Na jedné straně povedou nepřímou palebnou podporu, pokud bude požadováno, mohou přímou palbou podporovat pozemní síly. Na pozemních silách bude, aby podle potřeby zabezpečily jejich místní ochranu.

Podpora služeb. Obtížné podmínky, ve kterých bojové jednotky a jejich podpůrné jednotky vedou bojovou činnost, se budou odrážet ve všech druzích zabezpečení a služeb. Vzdálenost a časy koloběhu dopravy se změní a faktory intenzity, pokud půjde o použití všech druhů materiálu a rozsahu ztrát, nebudou podobné těm z minulých zkušeností a těm, které byly uplatňovány při manévrovém způsobu vedení boje. Pro současnou koncepci i koncepcie, které se mají brzy uskutečnit, jako např. „fyzická distribuce“, bude nutné navrhované prostředky přezkoumávat ve smyslu realizovatelnosti a možnosti jejich přizpůsobení, pro tento typ vedení boje (operace).

Jednotky zvláštního určení. Hlavním úkolem jednotek zvláštního určení (SF - Special Forces) je vést speciální průzkum (SR - special reconnaissance), přímou činnost (DA - direct action), včetně aktivních opatření proti terorismu (CT - counter terrorism) a vojenské pomoci. Jsou také připraveny provádět mnoho souběžných činností, jako např. pátrání a záchrana v boji.

Cílem speciálního průzkumu je získat zprávy o nepříteli, terénu a infrastruktuře, a doplnit informace získané jinými jednotkami a prostředky, které shromažďují zprávy nebo informace důležité pro přípravu přímé činnosti. Vzhledem k rozšiřování urbanizovaných prostorů bude tento úkol v takových prostorech prováděn stále častěji.

Cílem přímé činnosti je eliminovat, umlčet nebo zajmout (dobýt) vybrané důležité cíle (techniku, výzbroj, osoby nebo infrastrukturu). Pokud jde o techniku (jako cíl) závisí jeho poloha hlavně na nepříteli (na určení polohy nepřítelem).

Pokud jde o osoby a infrastrukturu (jako cíle), mohou být mimo zastavený prostor pouze výjimečně.

Operace proti teroristům by mohly být určeny k osvobození rukojmích nebo zabránění v teroristickém činu, např. bombovém útoku. Operace tohoto druhu se budou odehrávat hlavně v městských oblastech.

Provádění úkolů v zastavených prostorech jednotkami zvláštního určení je zcela odlišné od provádění stejných úkolů bojovými jednotkami. Nicméně však jednotky zvláštního určení potřebují na městském bojišti speciální výzbroj a výstroj, která se v určitých ohledech podobá pěším jednotkám.

Bojové vrtulníky. Bojové vrtulníky jsou hlavně určeny k vyřazení velkých koncentrací mechanizovaných jednotek, především na velkou vzdálenost. Budovy v městských oblastech brání v přímé viditelnosti. To znamená, že se vrtulník musí dostat relativně blízko k určenému cíli, čímž je vystaven nebezpečí ze strany prostředků protiletadlové ochrany (jak organických, tak všech druhů vojsk) i protitankových prostředků [6]. Prostředky ochrany pro vrtulníky nejsou určeny.

Systémy kanonů a střel u bojových vrtulníků jsou však ideální pro poskytnutí palebné podpory na kratší vzdálenost, pokud jde o jednotky (mechanizované, pěší), které postupují sesednuty pěšky. Bojové vrtulníky budou často využívány jako pozorovací plošiny pro zlepšení přehledu o situaci na bojišti. To znamená, že bude nutné učinit taková opatření, která zabezpečí bojovým vrtulníkům ochranu. Dále, pokud lze odpálit rakety (střely) s koncovým naváděním (s náloží trhovou, průraznou) na dlouhou vzdálenost bez přímé viditelnosti, zabezpečí bojové vrtulníky velkou část podpory jednotkám bojujícím na zemi. Rozmístění bojových vrtulníků v sestavách také proto závisí na výsledcích operačního procesu rozhodování.

Letecká podpora. Hlavní předností letectví je rychlost, s jakou může být použito. Umožňuje tedy překvapivé akce, dosažení smrtícího účinku, volnost manévru a pružnost rozmístění. Letecké síly jsou ideálním dopravním prostředkem. Mimo to, v zastaveném prostoru je letecká síla ideální pro napadání bodových dominantních cílů. K tomu bude nutné dokonalé navádění, jednotlivé cíle označit přístroji pro značení cílů na zemi nebo musí být k dispozici jiné výkonné prostředky.

Protiletadlová obrana. K účinnému zabezpečení celkové ochrany operací v zastaveném prostoru bude nutné vytvářet systém protiletadlové obrany, který bude schopen účinně a úspěšně napadat každý případný vzdušný cíl nepřítele v jakékoli výšce. Různorodost potencionálních vzdušných cílů je v tomto ohledu široká. Vhodně vytvořený systém protiletadlové obrany umožňuje pozemním silám získat a udržet při vlastních operacích volnost manévru a převzít iniciativu.

Faktory ovlivňující mírové operace v zastavěném prostoru

Cílem mírových operací není porazit nepřítele, ale dosáhnout stability pro vytvoření podmínek trvalého míru. Někdy je použití síly nutné, aby se udržela mírová dohoda (dohled nad zachováním míru). Za výjimečných okolností je potřebný ozbrojený zápas k nastolení míru mezi stranami v situaci, kdy jedna strana odmítá spolupracovat (vynucení míru).

Zvyšuje se možnost, že mírové operace se budou stále více a více odehrávat v zastavěných prostorech. Přesun obyvatelstva z venkovských oblastí do měst, včetně rozvojových zemí, jsou důvodem, proč se městské oblasti stávají centrem ekonomického, náboženského a společenského života. Městské oblasti v těchto zemích charakterizuje hustota budov a skutečnost, že jsou obvykle obklopeny kopci a horskými masivy. Často je nemožné takový prostor obejít

Síť silnic mimo městskou plochu je často omezena. To snižuje možnosti rozmístění jednotek a vytváří značné zpomalení koloběhu dopravy. Jednotky se budou muset pečlivě rozmístit v prostoru odpovědnosti, což bude u takových operací znamenat stovky čtverečních kilometrů. Velikost prostoru odpovědnosti a skutečnost, že se dříve válčící strany rozvinuly v zastavěném prostoru znamená, že je zde značná potřeba informací a také že se musí jednotky rozptýlit, aby byly schopny udržet celý prostor pod dohledem.

Je-li mírová operace vedena v prostoru, kde se odehrál ozbrojený konflikt, existuje zde reálné nebezpečí z nepoužité munice a min mimo cesty. Toto nebezpečí je nutné trvale registrovat, protože značně ovlivňuje způsob operace.

Hrozba pravidelných a nepravidelných sil. Válčící strany zapojené do konfliktu se mohou lišit hlavně složením. V rozsahu od dobře vycvičených, organizovaných a vyzbrojených pravidelných sil až po lehce vyzbrojené, neorganizované „nepravidelné skupiny“. Pravidelné síly často prošly nějakou formou demobilizace a budou obvykle ubytovány, např. v bývalých kasárnách v nebo na okraji městského prostoru. To je relativně snadné monitorovat. Monitorování „nepravidelných“ frakcí je méně přímočaré. Je to hlavně proto, protože nejsou ochotny působit pod kontrolou podle uložených pravidel. Dále jsou tyto skupiny sotva rozpoznatelné, pokud vůbec, a mohou tedy snadno zmizet mezi místním obyvatelstvem. Problémy, které vznikají, pokud jde o monitorování těchto skupin, tvoří pro vlastní jednotky největší ohrožení. Je důležité předpokládat, že místní obyvatelstvo vlastní často malorážní zbraně, ruční granáty, někdy i protitankové zbraně (Balkán, Mogadišo).

Spolupráce se zahraničními jednotkami. Při provádění úkolů, které jsou součástí mírové operace v zastavěném prostoru, bude mezinárodní spolupráce možná pouze po intenzivním společném výcviku. Kromě toho bude nutné pro úspěšné splnění úkolu vyřešit další podmínky jako jsou dorozumívací jazyk a včasné přidělení jednotek. Mezinárodní spolupráce se vždy bude konat pod velením toho štábu, který je za daný úsek odpovědný. Hledisko odpovědnosti je při mnohonárodních operacích často problematické. Důležitou roli zde bude sehrávat mandát.

Spolupráce s mezinárodními a nevládními organizacemi. Přítomnost těchto organizací v prostoru bojové činnosti bude vždy vyžadovat přísnou součinnost a spolupráci. Zkušenost ukazuje, že tato spolupráce není často doceněna, protože organizace nechtějí riskovat své neutrální postavení. Tyto organizace také tvoří potenciální zdroj informací. Účinná spolupráce může zajistit, aby tyto informace byly využity v plném rozsahu. V případě stupňování napětí v prostoru bojové činnosti je jednotka mírových sil odpovědná za bezpečnost osob

(příslušníků), patřících k těmto organizacím. Tato činnost bude prováděna podle předem vypracovaných plánů evakuace, aby tyto osoby byly vyvedeny z nebezpečí ven z městského prostoru.

Při mírových operacích po konfliktu musí jednotky často řešit návrat uprchlíků a propuštěných osob do jejich dřívějších domovů. Tato činnost vyžaduje především autoritu, která bude uspokojivě dohlížet na tento proces. V jiném případě jsou to mírové síly, které budou zabezpečovat, na základě operačního rozkazu, dohled nad situací svými prostředky, ke zvládnutí nepokojů a možná i stupňování napětí. Proto do pravidel činností (ROE - Rules of Engagement) bude nutné začlenit i tento druhotný úkol. Ve většině případů se jeví nepravděpodobné (jde o mírové síly), že budou použity organické zbraně a munice. To znamená, že tyto jednotky musí být připraveny a mít k dispozici nutné prostředky používané pro zvládnání davových nepokojů.

Civilně-vojenská spolupráce (CIMIC - Civil-Military Cooperation). Civilně-vojenská spolupráce bude v těchto uvedených případech sehrávat vysoce důležitou úlohu. Především, speciálně vycvičené osoby musí být předem začleněny do jednotek a operačního procesu rozhodování. Pro tyto potřeby bude nutné vyškolit dostatek tlumočnicků, aby bylo možné komunikovat s místním obyvatelstvem. V ideálním případě by alespoň někteří z tlumočnicků měli pocházet z dané země. To usnadní budování nezbytné důvěry, na jejímž základě musí lidé pracovat.

Doktrína. Základní principy vojenských operací jsou uplatňovány jak u bojových, tak i u mírových operací. Specifické principy pro mírové operace jsou volnost pohybu, transparentnost, nestrannost, minimální síly, vzájemný respekt a vytrvalost. Při uplatňování těchto principů během bojových operací v zastavěných prostorech, jak již bylo popsáno v případě bojových operací, musí být v případě mírových operací brána v úvahu možná omezení vyplývající z mandátu, pro každou misi zvlášť, nebo platných standardních operačních postupů (SOP) a pravidel činnosti (ROE).

Úloha bojových sil v mírových operacích v zastavěných prostorech

Musí-li být během mírové operace v zastavěném prostoru použita síla, není její použití v zásadě odlišné od bojové operace. Ve většině případů ovšem není použití síly v mírových operacích tím hlavním zájmem. Cílem při mírových operacích v nižší části spektra sil operace je vytváření bezpečného a stabilního prostředí. Proto je mnoho činností pro bojové zabezpečení vojsk zaměřeno např. na vybudování pozorovacích stanovišť, uzávěr silnic, provozování (nasednutých) hlídek a přítomnost mírových sil (vystavování znaků a vlajky aj.). Kromě přizpůsobení činností (pravidel) při operacích je zde také další speciální požadavek, a to na výzbroj. Použití tradičních manévrovacích prostředků totiž podléhá často při mírových operacích různým omezením, jak v důsledku mandátu, pravidel činnosti (ROE), nebo intenzity konfliktu v daném okamžiku. Psychologický účinek vyplývající z přítomnosti těchto prostředků, stejně jako projev ochoty je použít, může pomoci vytvořit požadované, relativně příznivé postavení.

Cíle mohou být dosahovány i jinými prostředky. Jedná se o alternativní manévrovací prostředky, jakými jsou např. vliv informací, spolupráce s civilními organizacemi (CIMIC), mezinárodní spolupráce a právní aspekty.

V případech, kdy bude docházet k vystupňování nebezpečí v mírových misích, budou obvykle jednotky budoucích mírových operací zahrnovat i (těžké) mechanizované jednotky. V některých armádách bude možná také kombinace tankových a aeromobilních jednotek vyzbrojených obrněnými vozidly. Je-li proti pravidelným nebo nepravidelným silám zapotřebí důraznějších akcí, budou požadavky na tyto jednotky shodné s těmi, které jsou uplatňovány u bojových operací.

Pro vedení mírových operací však musí být striktně dodržena úmluva možného posílení jednotek stanovenými prostředky. Ty mj. zahrnují:

- ☐ možnost spojení (zvláštní styčné kapacity) se sousedními a nadřízenými jednotkami,
- ☐ schopnost zpracování informací,
- ☐ tlumočníky a CIMIC,
- ☐ schopnost a vybavení, nezbytný výcvik, pro potřeby zvládnutí úkolů týkajících se davových nepokojů [7].

Poznámky:

- [1] AČR si nemůže dovolit mít vysoce specializované síly. Ozbrojené síly musí být pokud možno schopny plnit všechny úkoly, k tomu musí být přizpůsoben jejich stálý výcvik a příprava.
- [2] Vývoj nového bojového vozidla FCS (Future Combat System), viz "Latest Future Combat System Plan Unveiled." *Jane's Defence Weekly*, vol.27, 1997, č. 2, s. 26.
- [3] Vysoce přesné řízení (řízení přístrojů s přesností na desetiny angstromu – 1 angstrom= 10^{-10} m)
- [4] Obrněné ženijní jednotky v Armádě ČR lze chápat jako ženijní jednotky přímé podpory.
- [5] Stavební ženijní jednotky jako ženijní jednotky všeobecné podpory.
- [6] Zkušenost (Mogadišo) ukázala, že je relativně snadné vyřadit vrtulník i jednoduchou protitankovou zbraní (RPG-7).
- [7] Davy a nepokoje pod kontrolou: jednotky jsou vybaveny zvláštními/doplňkovými prostředky a vycvičeny pro kontrolu davových nepokojů.

Použitá literatura:

- SABOLČÍK, D. *Bojová činnost vedená v zastavěných prostorech*. Skripta pčt. S-736. Vyškov: VVŠ PV 2002.
- SABOLČÍK, D. *Perspektivy vedení operací a bojů v zastavěných prostorech*. Dílčí studie S-2-015, Brno: Ústav strategických studií VA Brno, 2002.

Zbraně hromadného ničení a terorismus jsou stejně nebezpečné pro Evropu i pro Ameriku. Podstata poselství je strohá. Využívání Evropské unie a NATO politickými frakcemi v některých zemích pro politický efekt před domácí veřejností musí skončit. Jediným vítězem při takové politické nezodpovědnosti jsou nepřátelé demokracie.

Julian Lindley-French
Vztahy, které zavazují
NATO Review 3/2003

<http://www.nato.int/docu/review/2003/issue3/czech>